

مقایسه تطبیقی مفهوم مدینه آرمانی در آراء مفکران اسلامی (نمونه موردی؛ آراء خواجه نصیرالدین طوسی و ابن سینا)

مهدی ترکشوند^۱، علی خواجه نایینی^۲

چکیده

نفی امور رنج‌آور دنیوی و تلاش برای ساختن یا به تصویر کشیدن جهانی که در آن کمال محض باشد در اندیشه انسانی که هبوط از بهشت به زمین را تجربه کرده، ریشه‌ی تاریخی دارد. این اندیشه سبب شکلگیری مدینه آرمانی شده که توسط متفکرین غربی و شرقی به تصویر کشیده شده است. خواجه نصیرالدین و بوعلی از جمله متفکرانی هستند که در این زمینه نظریه‌پردازی کرده و به ابعاد مختلف مدینه آرمانی خویش پرداخته‌اند. اما آنچه در این پژوهش مورد بررسی قرار میگیرد، مقایسه دیدگاه این متفکران در باب مدینه آرمانی است. روش مورد استفاده در این پژوهش توصیفی و با استفاده از مطالعه اسناد و مدارک موجود در باب اندیشه مدینه آرمانی از دیدگاه ایشان (خواجه نصیرالدین و بوعلی) بوده است. نتایج این پژوهش نشان میدهد تفاوت در آبخور نظری در جهت توصیف مدینه آرمانی، اشتراک در نوع جهان‌بینی، دید سلسله مراتبی و طبقاتی بوعلی، نگاهی تدقیق شده به اجزاء و

۱۷۱

۱. استادیار دانشگاه سیدجمال الدین اسدآبادی (نویسنده مسئول)؛ mahdi.t.63@gmail.com

۲. دانش‌آموخته دکترای علوم سیاسی، دانشگاه تهران؛ naieni@ali@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۷/۶/۱۰ تاریخ تأیید: ۹۷/۸/۲۰

ساختار مدینه آرمانی در اندیشه او نسبت به خواجه، تفاوت در نوع رهبری و صفات رئیس مدینه، اشتراک در وضع شروطی برای دستیابی به مقام ریاست مدینه، نگاه مصلحانه به وضعیت موجود از جمله شباهتها و اختلافهای خواجه نصیرالدین طوسی و بوعلی سینا در توصیف مدینه آرمانی است. بدیهی است که با توجه به جهان‌بینی اسلامی حاکم بر هردو تفکر، نتایج این پژوهش میتواند راهگشای مفیدی برای ترسیم شهر اسلامی باشد که این مهم دستاوردی برای پژوهشگرانی باشد که اندیشه ایجاد شهر اسلامی دارند.

کلیدواژه‌ها: مدینه آرمانی، آرمانشهر، متفکران اسلامی، خواجه نصیرالدین طوسی،

ابوعلی سینا، اتوپیا

* * *

مقدمه

آرمانشهر یا همان مدینه آرمانی و توصیف ویژگیهای آن از دیرباز در اندیشه غربی و شرقی و نیز اندیشه اسلامی مورد توجه بسیاری متفکران بوده است. شاید بتوان گفت این اندیشه، ریشه در نفی امور رنج‌آور در حیات انسانی دارد.^(۱) مدینه فاضله فارابی، اتوپیا^۳ توماس مور، توصیفهای ابن سینا از مدینه عادلانه، توصیفات ابن خلدون، سهروردی و... همگی شاهدی بر اهمیت این مفهوم در ذهن متفکران و صاحب‌نظران است. اما آنچه در این میان، مهم جلوه میکنند این است که تمدن اسلامی با وجود ویژگیهای خاصی چون پیوند میان معنویات و مادیات و جهان‌بینی ۱۷۲ خاصی که در تعادل میان دنیا و آخرت مطرح است و نیز وجود مفاهیمی چون عدالت، برابری، امنیت، طهارت و پاکی و... که در دین اسلام مطرح میشود چهره شهر آرمانی اسلامی را از شهرهای آرمانی غیراسلامی متمایز مینماید. بنابراین لزوم پرداختن و سپس مقایسه تطبیقی آراء متفکرانی که خود دارای آثاری درباره مدینه

3. utopia